

Motion till riksdagen

1989/90: Ub524

av Bo Nilsson m.fl. (s)

Eftergymnasial utbildning i hantverkskunskap

De gamla hantverksyrkena måste räddas!

Såsom framgår av boken "Värda! Bevara!" som statens kulturråd gav ut 1980 är det av stor betydelse att vi bevarar vårt kulturarv och att det stora renoverings- och restaureringsbehov som finns i landet tillgodoses.

I vårt land finns det en mängd föremål och inventarier vid bland annat museer, kyrkor och hembygdsgårdar som behöver tas omhand.

Statens industriverk har i sin publikation "Hantverk, produktion med tradition" behandlat det tilltagande problemet med den försvinnande yrkesskickligheten.

De utdöende hantverksyrkena måste räddas och det lokala kunnandet tillvaratas.

I Landskrona kommun bildades 1984 stiftelsen Skånehantverk som har till ändamål att möjliggöra skolning av hantverkare, vidareutbildning av byggnadshantverkare i äldre tekniker avseende iordningställande av äldre föremål och byggnader i främst Skåne, men också i övriga landet, för enskilda, föreningar, kyrkor och kommuner". Stiftare är Skånes hembygdsförbund och Landskrona kommun.

Stiftelsen har vidare till uppgift att underlätta kontakterna med antikvariska myndigheter, kunna ge viss administrativ service, understödja utbildnings- och kursverksamhet samt att informera om centrets verksamhet. Målsättningen är att bidra till hantverkets fortbestånd genom praktiskt inriktad utbildning samt att bidra till att äldre föremål och byggnader tas om hand på ett kvalificerat sätt.

Stiftelsen har ändamålsenliga och rymliga lokaler i Landskrona citadell, som med sitt slott och övriga byggnader fått en bra användning. Lokalerna förhyrs av respektive hantverkare och konservator.

Stiftelsen består av en grupp yrkesskickliga hantverkare som har egna verkstäder/företag och ingår i stiftelsen. För den gemensamma administrationen och hjälp till hantverkarna med marknadsföring, kontakter med myndigheter, kursarrangemang m.m. svarar bl.a. en intendent. Denna administration bekostas av Malmöhus läns landsting och Landskrona kommun.

Vid Stiftelsen Skånehantverk finns följande hantverkskategorier representerade: Arkitekt, bokbindare, förgyllare, inredningsarkitekt, målare, målerikonserverator, möbelkonserverator, papperskonserverator, porslinsrestau-

ratör, silver- och mässingssmed, snickare, stuckatör, tapetserare samt textilrestauratör.

Arkitekten är utbildad vid teknisk högskola och medlem av SAR och SBR. Han arbetar med en kombination av projektering och hantverk. En idé som är speciellt fruktbar i problematiken kring renoveringen av äldre byggnader. Bokbindaren svarar för privatbindning av böcker i skinn eller annat material samt renoverar böcker. Förgyllaren utför konservering och lagning av förgyllningar samt restaurerar förgyllda och målade möbler, speglar, ramar etc. Inredningsarkitekten sysslar med formgivning och färgsättning av inredning i äldre miljöer, kyrklig textilförvaring och utformning av utställningar. Malaren utför målning med nyare och äldre tekniker, dekorationsmålning, marmorering, ådring och allmoge. Målerikonservatorerna utför arkitektbundet måleri, polykrom, träskulptur och restaurering av taylor. Möbelkonservatorn restaurerar antika möbler samt utför ytbehandling, fanérlagning, intarsia och träbildhuggeri.

Papperskonservatorn lagar och rengör grafiska blad, kartor, böcker etc. Porslinsrestauratören restaurerar all slags keramik som porslin, fajans, stengods etc samt alabaster och elfenben. Silver- och mässingssmeden utför all slags renovering och nytillverkning av metallföremål samt design och formgivning. Snickarna utför fönster- och dörrrenovering och inrednings-snickeri samt tillverkar nya eller gamla snickeridetaljer och möbler. Stuckatören svarar för stuckatur, fasadarbeten samt stenrestaurering. Tapetseraren lagar, stoppar om och kläder om möbler, altarringar samt annan inredning. Textilrestauratören renoverar och tvättar av gamla textilier, såsom exempelvis mässhakar, bonader och fanor.

Behovet av stuckatörer är stort, vilket också framgätt vid efterfragan på denne hantverkares tjänster. Behovet av utbildning på detta område är därför av akut karaktär. De omskolade f.d. murare som idag tar sig an stuckarbeten kan ej uppfylla det behov som finns på renoveringssidan. För kvalificerade stuckarbeten krävs det utbildade stuckatörer. Vad gäller bokbinderi saknas det en verklig utbildning inom Sveriges gränser och i Norden idag. Den yngre bokbindare, som tidigare hade sin verksamhet i Landskrona, har fått söka sig utomlands. Även för andra hantverkskategorier är det nödvändigt att söka sig utomlands då utbildningsmöjligheter saknas i Sverige. Det är således svårt att skaffa sig en adekvat hantverksutbildning i vårt land idag.

Vid Citadellet i Landskrona tar de etablerade hantverkarna idag emot praktikanter från Värnhemsskolan i Malmö. Hantverkarna får ersättning från skolan för att de tar emot praktikanter, eftersom handledningen medför att de går miste om sin arbetsförtjänst.

Den hantverkstekniska linjen vid Värnhemsskolan omfattar två år. Ämnen som ingår i utbildningen är i huvudsak hantverksteknik, svenska och något av tillvalsämnena engelska, matematik, bild eller musik. Ämnet hantverksteknik innehåller bland annat verktygsinlärning, verktygsvård, slipning, hantverkshistorik, ritningsläsning, materialkunskap, kostnadsberäkning, svetsning, färg och formgivning, maskin- och bänkarbeten, arbete med läder, keramik, trä och metall. Därtill kommer möbelrenovering, ytbehandling, pneumatik, fördjupning i respektive elevs yrkesval samt tre veckors

praktikperiod. Under årskurs 2 är ämnet hantverksteknik i form av praktik-timmar förlagda på praktikplatser.

Efter att denna hantverkstekniska linje avslutats finns det möjlighet att söka in på en ett-årig högre specialkurs i hantverksteknik. Denna specialkurs består i huvudsak av praktik hos etablerade hantverkare, men även ämnen som företagsekonomi och data, distributionskunskap, idrott (ergonomi) samt konst- och stilhistoria studeras.

I Skaraborgs län finns det hantverksutbildning vid AMU i Skövde. Utbildningarna som ges avser träbildhuggare (ca 52 veckor), förgyllare (ca 10 + 30 veckor), dekopörer (ca 10 + 30 veckor), möbelrenoverare (ca 10 + 40 veckor) samt stoppmöbelutbildning/tapetserare (ca 18 veckor). Även en påbyggnadsutbildning för tapetserare finns, vilken omfattar ca 22 veckor.

Dessa utbildningar ger de grundläggande kunskaperna, men kan inte ge en adekvat yrkesutbildning.

Konservatorsutbildning finns sedan några år tillbaka i Göteborg, dock ingår ej möbler. Samarbetet mellan denna utbildning och stiftelsen Skånehantverk är gott, då stiftelsens konservatorer ofta tillhandahåller den fleråriga praktik som behövs för att kunna ansöka till Göteborg, inom t. ex. måleri-konservering.

Det pågår diskussioner och underhandlingar i avsikt att kunna förlägga en nordisk möbelkonservatorskola till Citadellet i Landskrona.

Detta har sin grund i dels den naturliga kopplingen till verksamheten vid stiftelsen Skånehantverk, dels genom närheten till institutioner som Lunds Universitet, Kulturen i Lund, Konservatorskolan i Köpenhamn, Nationalmuseum i Brede samt möbelkonserveringsavdelningen på Fredriksborgs slott.

För en blivande möbelkonservator är en traditionell möbelsnickeriutbildning omfattande 3 år en nödvändig och omistlig förutbildning. En sådan utbildning skulle ge allmän behörighet till högskolestudier.

Målsättningen att starta en möbelkonservatorutbildning som bygger på hantverksmässiga och vetenskapliga principer förutsätter sannolikt ett statligt huvudmannaskap på högskolenivå.

Det föreligger ett stort behov av en sådan här specialiserad utbildning, och då inte minst sett ur ett nordiskt perspektiv. Utbildningen bör också samordnas med etablerade konservatorsutbildningar.

Vid Lunds Universitet och då närmare bestämt institutionen för konstvetenskap och avdelningen för organisk kemi I – Kemicentrum – pågår ett tvärvetenskapligt projekt, benämnt Arkeometri i konstvetenskapen. Detta projekt efterträdde ett projekt som benämndes "Gamla material och tekniker i måleriet".

Syftet med projekten är att genom sammanföring av kunskaper och metoder inom humaniora, naturvetenskap och konservering nå ny kunskap om målningens sammansättning, uppbyggnad och bevarande.

I tidigare projekt har ingått analyser av skiktföljd, underlagets beskaffenhet, pigment, bindemedel och ytbehandling. Utforskning har gjorts vad gäller bemålning av träskulpturer, möbler och byggnader, samt konstmålningar på mur eller flyttbara underlag.

Ett exempel på värdet av tvärvetenskaplig forskning är utforskningen av limmer som bindemedel i måleriet.

Inom projektets ram pågår samarbete med Konservatorskolan i Köpenhamn och konservatorerna inom stiftelsen Skånehantverk (Citadellet).

Forskningsledningen för projektet har förklarat sig vara mycket intresserad av att bedriva limforskningen i anslutning till Citadellet i Landskrona. Detta för att i framtiden kunna arbeta i nära samarbete med yrkesverkssamma konservatorer och hantverkare.

Det måste vara en statlig angelägenhet att se till att vi i Sverige kan tillgodosätta behovet av hantverksutbildning. Detta dels för att det finns en uppenbar risk att hantverksskunkskapen går förlorad, dels att det i vårt samhälle finns ett behov av att få hantverksarbeten utförda.

Det är närmast omöjligt för ungdomar i 15–16-årsåldern att vid val av gymnasielinje ha inriktningen på ett hantverksyrke klar. En gymnasieutbildning bör företrädesvis sökas av elever som genomgått grundskolan. Eleverna som kommer direkt från grundskolan är dock tyvärr av olika skäl, såsom bristande information, inte motiverade att söka till en hantverksutbildning som förstahandsval. Idag är situationen följaktligen den, att nära nog samtliga elever vid den till Citadellet i Landskrona förlagda utbildningen redan tidigare genomgått en gymnasieutbildning.

För att säkerställa rekryteringen och motivationen för att genomgå hantverksutbildning finns det anledning att lägga den på högskolenivå eller motsvarande.

På Citadellet i Landskrona finns det redan så mycket hantverksskunkskap samlad samt erfarenheter av sådan utbildning att det där finns naturliga förutsättningar för ett vidareutvecklat hantverkscentrum och med koncentration av landets resurser inom hantverksutbildningen.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att försöksverksamhet med mera kvalificerad hantverksskunkskap på eftergymnasial nivå startas i samarbete mellan stiftelsen Skånehantverk och Lunds universitet.

Stockholm den 19 januari 1990

Bo Nilsson (s)

Birthe Sörestedt (s)

Maja Bäckström (s)

Gunnar Nilsson (s)